

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Коровій Дар'ї Миколаївни

«Формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами. Актуальність теми дисертаційного дослідження є безумовною і пов'язується авторкою із концепцією модернізації української освіти, що передбачає підготовку компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних та вітчизняному, європейському і світовому ринках. Іншомовна комунікація у цьому процесі відіграє важливу роль, сприяє академічній мобільності майбутнього вчителя та розвитку міжнародного педагогічного партнерства.

Особливе значення у фаховій підготовці майбутніх учителів мають культурологічні знання, які інтегруватимуться у професійні знання та сприятимуть формуванню професійної компетентності. Але не завжди відбувається усвідомлення необхідності зв'язку культурологічних та професійних знань. Це спричиняє недостатній для професійної діяльності рівень культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, що може провокувати виникнення труднощів у процесі соціалізації та інкультурації, міжкультурного спілкування та втрати власної національної ідентичності. Саме в розрізі цієї проблематики виконана й подана на рецензування дисертація Коровій Д.М., тема якої є надзвичайно актуальною.

Робота виконана в межах плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського як складова частина ініціативних науково-дослідних робіт кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК №0119U102999) і кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном» (протокол №8 від 23.12.2020 р.).

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна робота містить нові наукові положення, що раніше не виносились на захист; отримані результати ефективно й повною мірою розв'язують актуальну наукову проблематику формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше теоретично визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання (забезпечення психологічного комфорту та вмотивованості учасників освітнього процесу для отримання культурологічних знань у процесі формування культурологічної компетентності; заохочення майбутніх педагогів до самоосвіти та саморозвитку у процесі удосконалення культурологічних знань з національної культури та вивчення культурних

особливостей інших народів; інтегрування культурологічних знань у професійну сферу майбутніх вчителів іноземних мов у процесі використання традиційних та інноваційних технологій навчання в умовах змішаного навчання); виокремлено компоненти культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання (мотиваційний, емоційно-оцінний, особистісно-професійний, соціокультурний); розроблено критерії діагностики сформованості культурологічної компетентності (критерії (мотиваційний, емоційно-оцінний, особистісно-професійний, соціокультурний), показники та рівні (креативний, теоретичний, практичний) сформованості культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання; спроектовано та реалізовано структурно-функціональну модель формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання; удосконалено методику реалізації організаційно-педагогічних умов та зміст змішаного навчання у процесі вивчення фахових дисциплін через призму культурологічних знань; забезпечення мотивування студентів до вивчення вітчизняної та світової культури; реалізацію підходів до поглибленого вивчення культурологічних основ майбутніми вчителями та здатності інтегрування цих знань у професійну діяльність; забезпечення умов для розвитку інкультурації у процесі змішаного навчання із комплексним використанням традиційних та інноваційних методів і технологій навчання; уточнено сутність понять «культурологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов», «змішане навчання», «інновація в освіті», «інноваційні технології»; подальшого розвитку набули заняття в умовах змішаного навчання із застосуванням інноваційних методів і технологій у процесі формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає: в розробленні та впровадженні структурно-функціональної моделі формування культурологічної компетентності у професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання; впровадженні у практику методики реалізації організаційно-педагогічних умов формування культурологічної компетентності в умовах змішаного навчання із використанням традиційних та інноваційних методів і технологій навчання, занять з елементами тренінгу, ігрових технологій тощо; розробленні науково-педагогічного інструментарію формування культурологічної компетентності майбутніх вчителів в умовах змішаного навчання і його презентації в міжнародних виданнях, що індексуються наукометричною базою Web of Science.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. У роботі є рисунки, діаграми, таблиці.

У Вступі є всі необхідні частини: обґрунтування актуальності та доцільності дослідження; відомості про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначення мети, об'єкта, предмета, методів, гіпотези та завдань дослідження; теоретичного й практичного значення отриманих результатів; матеріалу про особистий внесок здобувача та

апробацію результатів дослідження. У зв'язку з доволі обсяговим колом поставлених у дослідженні головних завдань, як і наявними в науці суперечностями в підходах і результатах до заявлених побідних проблем, цілком доречним є включення фрагментів із прізвищами зарубіжних та українських учених, які різнобічно трактують усталені й оновлені теорії з урахуванням стану й динаміки їхньої наукової сутності й вартості для автора дисертації. Основний зміст дисертації викладено в трьох розділах.

У першому розділі «Теоретичні проблеми формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов» узагальнено результати аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з проблем формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Окреслено проблемні аспекти формування культурологічної компетентності, до яких віднесено: проблеми культурологічного підходу в освіті, гуманізації та гуманітаризації сучасної освіти, недостатність взаємозв'язку освіти та культури, низький рівень культурологічної підготовки майбутніх педагогів, складність процесів соціалізації та інкультурації сучасної молоді, визначається сутність базових понять дисертаційного дослідження, формулюється авторське визначення поняття «культурологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов». Також виокремлено компоненти в структурі культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, які, в свою чергу, відображені у критеріях за показниками рівнів сформованості. Авторка робить висновок, що формування культурологічної компетентності залежить від рівня інтеграції культурологічних знань у зміст фахових дисциплін.

Другий розділ роботи «Організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональна модель формування культурологічної компетентності у майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання» містить розробку та обґрунтування структурно-функціональної моделі формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання, яка структурована такими блоками: теоретично-цільовий, дидактично-методологічний та результативний, структурними компонентами: мета; методологічні підходи; змішане навчання, що поєднує аудиторні та дистанційні заняття, самостійну роботу; традиційні методи навчання; інноваційні технології; засоби навчання; структурні компоненти культурологічної компетентності, що є критеріями; рівні культурологічної компетентності (креативний, теоретичний, практичний), від яких залежить позитивна динаміка формування культурологічної компетентності учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання. Авторка робить висновок, що організаційно-педагогічні умови слугують об'єднуювальним компонентом моделі формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання.

У третьому розділі дисертації «Експериментальна перевірка ефективності формування культурологічної компетентності у майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання» описується організація та методика проведення педагогічного експерименту, а також аналізуються результати формувального етапу педагогічного експерименту. Динаміку розвитку компонентів культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних

мов в умовах змішаного навчання презентовано в дослідженнях формувального етапу педагогічного експерименту. Авторка робить висновок, що результат формувального етапу педагогічного експерименту засвідчує ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання. Відмінності на креативному рівні соціокультурного компонента культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання вказують на те, що зацікавленість засвоєнням культурологічних знань, їх інтегрування в спеціальні дисципліни та розуміння необхідності фахового розвитку через інкультурацію суттєво зростають за умови забезпечення визначених організаційно-педагогічних умов застосування змішаного навчання та сучасних технологій освіти.

У загальних висновках до дисертації подано узагальнення, які повністю корелюють із поставленими в роботі завданнями і є результативними щодо реалізації загальної мети дисертаційного дослідження. Серед перспектив подальших пошуків авторка вбачає поглиблене дослідження ефективності змішаного навчання у формуванні культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, розробку методичного інструментарію для інтеграції культурологічних знань у фахові дисципліни з використанням інноваційних технологій навчання, розробку педагогічної системи формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основний зміст і результати дисертаційної роботи представлено у 14 публікаціях: із них 3 одноосібних, 3 у співавторстві; 3 статті опубліковані у фахових виданнях України; 1 у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science; 2 у міжнародних виданнях; 8 у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Абсолютно позитивно оцінюючи роботу, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та побажання, а саме:

1) узагальнюючи підходи вітчизняних та зарубіжних науковців, дисертантка пропонує авторське визначення «культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов». На нашу думку, варто було б дещо розширити це формулювання, оскільки компетентність це не лише наявність необхідних знань, а радше збалансована комбінація знань, вмінь, практичних навичок, способів мислення тощо;

2) судячи з назви, на рисунку 1.1 зображений «Процес переходу культурологічної компетентності у професійну компетентність», проте, на самому рисунку зображені три ітерації процесу переходу «загальнокультурної компетентності» до «професійної» через «культурну» та «культурологічну». Тобто, назва рисунку не зовсім відповідає тому процесу, який цим рисунком унаочнюється;

3) вивчаючи закордонний і вітчизняний досвід організації та провадження змішаного навчання у закладах вищої освіти, авторка, на нашу думку, занадто часто посилається на праці викладачів природничих дисциплін

(фізики, астрономії тощо), тому, зважаючи на тему дисертації, було б краще, якби дисертантка проаналізувала більшу кількість праць, в яких висвітлені ефективні практики змішаного навчання у підготовці фахівців саме у сфері гуманітарних, зокрема, філологічних дисциплін;

4) у першому розділі роботи авторка посиляється, зокрема, на праці відомих вітчизняних і закордонних науковців (Олександра Потебні, Яна Амоса Коменського, Костянтина Ушинського, Василя Сухомлинського та інших), але самі джерела, що цитуються дисертанткою, були видані багато десятиліть тому. Зважаючи на те, що праці знаних науковців регулярно перевидуються як в Україні, так і за кордоном, у подальшому радимо авторці посилатись на якомога свіжіші версії публікації таких праць;

5) на нашу думку, робота б значно виграла, якби був зроблений деякий перерозподіл матеріалу висновкових частин до кожного з розділів та загальних висновків дисертації.

Вище зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і суттєво не впливають на загальне позитивне враження від рецензованої дисертації.

Загальний висновок: вважаємо, що дисертаційне дослідження Коровій Дар'ї Миколаївни на тему: **«Формування культурологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання»** є завершеним самостійним, оригінальним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати в галузі педагогіки і за характером фактичного матеріалу, ступенем якісного аналізу, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, рівнем новизни і практичної значущості результатів відповідає встановленим вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. №44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40. Робимо висновок, що дисертантка Коровій Дар'я Миколаївна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, професійної
освіти та управління освітніми закладами
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Євген ГРОМОВ

